

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת נציבים תשפ"ב

תבא שנאמרה בלשון יחיד, מיירי מהטאי יהודים, והתוכחה דפרשת בחוקותי שנאמרה בלשון רבים, מיירי מהטאי ציבור. אשר לפי זה יש לבאר, דבפסוק י"ט דמיירי מיהודים, א"כ קאי על התוכחה דפרשת כי תבא שנאמרה בלשון יחיד, לכן נקט הכתוב הלשון 'כל האלה הכתובה בספר הזה', דהספר הזה היינו לספר דברים, ואמר דביחיד יחולו הקללות דפרשת כי תבא, אבל בפסוק כ' דמיירי מקללת שבט, וזה השיב ציבור וכלל, וכמו שמוצינו דעת ר' יהודה דמומאה הותרה בציבור גם כשבט אחד, וכן מצינו דשבט אחד שהטא בהוראת בית דינו מביא פר העלם דבר של ציבור, ובחטא של ציבור, עליהם חלה התוכחה דפרשת בחוקותי שנאמרה בלשון רבים, והיא הרי אינה כתובה בספר דברים, לכן נקט הלשון 'ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה', דהיינו לתוכחה הכתובה בפרשת בחוקותי. [ויעויין באדרת אליהו].

ואמר הדור האחרון וגו' והנכרי אשר יבוא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ היא וגו'. ואמרו כל הגויים על מה עשה ה' ככה וגו'. (כ"ט, כ"א). צריך ביאור למה האריך הכתוב במה שיאמרו הגויים והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה כשיראו את מכות הארץ ותחלואיה, ומה הנפק"מ במה שהם אומרים.

ונראה לבאר דהנה אחר הטא המרגלים, כתוב בפרשת שלח שאמר משה רבנו אל ה' וזהמאתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגויים אשר שמעו את שמעך לאמר, מבילתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ וגו' וישחטם במדבר, ומשום טענה זו ביקש משה רבנו ועתה יגדל נא כח ה' וגו' סלח נא לעוון העם הזה וגו', והקב"ה נתרצה בטענה זו וכדכתיב 'ויאמר ה' סלחתי כדברך', וכמו שכתב רש"י שם, כדברך, בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבילתי יכולת ה'. ומבואר דטענה דחילול השם, מחמת מה שיאמרו הגויים, הוא פתח לסליחה ומחילה.

אשר לפי זה י"ל דזהו שאמרה תורה, דאמרו כל הגויים והנכרי שיבא מארץ רחוקה, שהעונש בא להם על אשר עזבו את ברית ה', ולא יהא חילול השם בדבר, וממילא לא יהיה כאן פתח למחילה וסליחה, בטענה דחילול השם מחמת מה שיאמרו הגויים, כמו שהיה בחטא העגל, ועל כן כאן לא יאבה ה' סלוח לו.

מי חכם ויבן אלה נכון וידעם כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופשעים יכשלו בהם. (הפטרות לשבת שובח). לפי פשוטו מיירי הפסוק על מצות תשובה דבזה איירי הפסוקים שלפני זה. [נאמנם בגמ' בנזיר דף כ"ג. דרשו מקרא זה על כל המצוות, עיי"ש]. ונראה לפרש בזה עפ"י מה דאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו), אמר רב פנחס טוב וישר וכו', שאלו להכמה, הוטא מהו עונשו, א"ל הטאים

פן יש בכח איש או אשה או משפחה או שבט וגו'. ורביצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את שמו מתחת השמים. והבדילו ה' לרעה שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה. (כ"ט, י"ז, כ').

יש לדקדק שכתחילה בפסוק י"ט כתוב 'הכתובה בספר הזה', ואח"כ בפסוק כ' כתוב 'הכתובה בספר התורה הזה', וצריך ביאור למה שינה הכתוב לשונו.

עוד צריך ביאור דאחר שכבר אמר הכתוב שימחה שמו מתחת השמים, כדכתיב 'ומחה ה' את שמו מתחת השמים', מה הוסיף הכתוב כמה שאמר 'הבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל', ומה יש להוסיף עוד אחר ששמו כבר נמחה מתחת השמים.

ונראה לבאר דשני הפסוקים, איירי משני עניינים שונים, דהנה קודם לכן בפסוק י"ז כתוב 'פן יש בכח איש או אשה או משפחה או שבט', והיינו דהכתוב מדבר הכא משני אופנים, אופן אחד של יהודים דהם איש, או אשה, או משפחה, דכולם הם יהודים, ועוד מדבר הכתוב כאן גם מאופן נוסף של שבט שלם, וכמו שכתוב בפסוק 'או שבט', והנה כשבט הרי איתא בגמ' כבבא בתרא דף קט"ז ע"ב, 'גמירי דלא כלא שיבטא', וכן איתא בתורת כהנים פרשת בחוקותי על הפסוק 'וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים', דנאמר בזה ברית על השבטים, ששבט שלם לא יכלה כולו.

אשר לפי זה נראה לבאר, דהנה לשון הכתוב בפסוק י"ט הוא 'כי או יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא', ומבואר מלשון הכתוב, דפסוק זה מיירי מיהודים, וביחודים הקללה היא 'ומחה ה' את שמו מתחת השמים', אבל פסוק כ' דכתיב 'הבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל', אשר מזה מבואר דמיירי בקללה על שבט, ובשבט לא שייך קללה של מחיית שמו דהרי גמירי דלא כלא שבטא, ועל כן כשבט הקללה היא ש'הבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל וגו'.

ולפי זה גם מבואר שפיר החילוק, דבתחילה כתוב 'בספר הזה', ואח"כ כתוב 'בספר התורה הזה', דהנה בגמ' במגילה דף ל"א ע"ב מבואר דחלוקה התוכחה של פרשת כי תבוא, מהתוכחה דפרשת בחוקותי, דהתוכחה דפרשת כי תבא נאמרה בלשון יחיד, והתוכחה דפרשת בחוקותי נאמרה בלשון רבים, והיינו דהתוכחה דפרשת כי

תדרוף רעה וכו', שאלו לקודשא בריך הוא הוטא מהו עונשו, א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו, היינו דכתיב על כן יורה הטאים בדרך, יורה לחטאים דרך לעשות תשובה, עכ"ל הירושלמי, ומבואר מדברי הירושלמי דלפי החכמה אין תקנה לחטא, והקב"ה חידש דרך של תשובה, וע"ז אמר הכתוב דהקב"ה הוא טוב וישר, דהוראת דרך התשובה ותיקון החטא נקראת טוב וישר. וכ"כ רבנו יונה בשערי תשובה (שער א' אות א') ז"ל שהתשובה היא מן הטובות אשר הטיב השי"ת עם בראיו לרוב טובו וישרו והביא ע"ז את הפסוק הנ"ל דטוב וישר ה' על כן יורה הטאים וגו'.

ולפי זה יתבאר הכתוב דאמר הנביא, מי חכם ויבן אלה נבון וידעם, היינו דענין זה של תשובה אינה עפ"י שורת החכמה, דהרי עפ"י החכמה אין תקנה לחטא ע"י תשובה, רק דישרים דרכי ה', היינו דממירת ישרו של הקב"ה נתן לנו דרך תשובה, וכמבואר בירושלמי שעל שם תקנת התשובה נקרא הקב"ה טוב וישר.

ובזה יש לבאר גם מה דנקט לשון 'דרך' על ענין תשובה, דכמבואר בירושלמי דהתשובה נקראת דרך לחטאים, וכדדריש הפסוק 'יורה הטאים בדרך', יורה לחטאים דרך לעשות תשובה, והיינו דנקט הכא דהתשובה נקראת דרכי השם.

ובזה יש לבאר גם המשך הכתוב 'צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם', אשר צריך ביאור איזה מכשול לפושעים יש במצות התשובה. והנה רבנו יונה שם כתב דהחוטא המתאחר מן התשובה יכבד עונשו מאד בכל יום אחרי אשר ידע כי יצא הקצף עליו ויש לו דרך מנום ולא נם, והמשיל זה לכת של ליסמים, עיי"ש. וא"כ נמצא דע"י שהקב"ה הטיב עמנו ונתן לנו דרך תשובה על ידי זה גופא יכבד העוון והעונש אם לא ישוב האדם. ולפי זה מבואר היטב הא דכתיב דפושעים יכשלו בם, שלפושעים יהא מכשול ממצות התשובה, דהפושע המתאחר ונמנע מלשוב בזה גופא יכבד עונשו, וזהו ופושעים יכשלו בם, דע"י שניתנה תשובה, ממילא מי שאינו שב נכשל בזה.

יסוד התשובה - יעשה עצמו כאלו בו ביום נולד

מתוך דברים שנאמרו בשיחת חיזוק בכולל 'דורשי ציון' - ביתר, אלול תשפ"ב

כתוב בפרשת כי תבא שהקב"ה כרת ברית עם ישראל ואמר להם 'היום הזה נהיית לעם', וכתב רש"י בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית. והנה יש להתבונן דאם אין נכנסים כל יום בברית, למה צריך שבכל יום יהיה בעינינו כאילו היום אנו נכנסים לברית. ובעל כרחך נלמד מזה שכן הוא באמת שבכל יום אנו נכנסים בברית, ובכל יום מתחדש הכריתת ברית, ולא רק שהיה זה כריתת ברית פעם אחת באותה שעה, ומאז ישראל כבר נמצאים בברית עם הקב"ה, אלא בכל יום מתחדש הכריתת ברית, ובכל יום ישראל נכנסים בברית זו עם הקב"ה, וכסדר נכרתת ברית מחודשת בין ישראל לקב"ה.

והגר"א באדרת אליהו כתב על הכתוב בפרשת נצבים 'לעברך בברית ה' אלוקיך ובאלתו אשר ה' אלוקיך כורת עמך היום' וכתב הגר"א 'היום, בכל יום ויום', הרי מבואר בדבריו כמו שביארנו שהכריתת ברית מתחדשת בכל יום ויום.

ויש להוסיף בזה, דזהו יסוד ענין התשובה, דהאפשרות לעשות תשובה הוא משום שכל יום הוא דבר העומד בפני עצמו, וכל יום אינו מצטרף לימים שלפניו, ואינו רק המשך וחשבון אחד עם הימים שלפניו, אלא יש בחינה שכל יום הוא גם עומד לעצמו, ולכן בכל יום יכול לחזור ולשוב אל השם, ואפילו אם בימים שלפניו כן היה בעל עבירה, מרגע זה ואילך יכול הוא לחזור ולעשות צדיק גמור, כי כל עת הוא חשבון בפני עצמו, וממילא אינו תלוי ואינו מושפע במה שהיה בימים שלפניו כן.

והנה רבנו יונה באגרת התשובה כתב 'אדם אשר פשע וחטא ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרכי התשובה, אשכילך ואורך בדרך זו תלך, ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאלו בו ביום נולד, ואין בידו לא זכות ולא תורה, וזה היום תחילת מעשיו, היום יפלא ארחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך הטוב וכו', ואל יבהילוהו רעיוניו ולא יניחוהו לשוב כי יבוש מחטאיו, כי יחשוב איך אוכל להעיז פני ולשוב ואני חטאתי עויתי ופשעתי וכזאת וכזאת עשיתי עברתי ושנתיי ושלתתי עד אין ספורות, ואיך אבא עוד לפניו כבושת גנב כי ימצא כן בושתי לעמוד לפניו ואף איך ארמוס חצריו ואיך אשמור חוקיו, אל יחשוב כן, כי המסית יושב כזבוב במפתחי הלב, מתחדש עליו בכל יום, צופה ומביט להכשילו, ומשים לבו לעצה הרעה הזאת, רק יחשוב כי כן מידת הבורא ית' ידו פשוטה לקבל שבים'

והנה בחז"ל (מד"ר בראשית כ"א, ו') דרשו מהכתוב 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך וגו'' אין ועתה אלא תשובה. ושאל החפץ חיים בשלמא במה שכתוב 'ליראה את השם' נכלל גם תשובה, אבל היכן נרמז ענין התשובה בתיבת 'ועתה'.

ולפי דברי רבנו יונה יש לבאר דנרמז בזה יסוד התשובה, דדרך היצר הרע להסית את האדם מהתשובה בטענות איך יוכל להעיז פניו אחר שמלא סאתו בחטאים ועוונות ופשעים ורבו עוונותיו מנשא עצמו פשעיו מספר, והתשובה לזה כתב רבנו יונה שיראה את עצמו כאילו בו ביום נולד וזה היום תחילת מעשיו, ולפי זה אפשר לבאר דזה נרמז במה שכתוב 'ועתה', דהיסוד של תשובה הוא שאינו מביט על העבר ואינו חושב על מה שהיה כבר, אלא ברגע זה הוא כתינוק שנולד, ואם כן היסוד של תשובה הוא 'ועתה' שהוא נותן בלבו רק את מה שעכשיו ולא את העבר.

אלא שבאמת יש להתבונן בזה, דאם אינו כנוולד בו ביום ואין זה תחילת מעשיו, איך ישים עצמו כן, ואפשר דבאמת אינו כן אבל מכל מקום זהו עצה איך שיעלה ביד האדם לשוב בתשובה.

אמנם לדברינו נראה דאין זה רק עצה בעלמא, אלא באמת הוא כן, דאמנם הוא צריך כפרה ותיקון על העבר, אבל מ"מ לגבי העתיד אין זה נוגע ואינו שייך, ומרגע זה הוא מחדש את מצבו ואת דרגתו ושב לדרך השם, וכל יום ויום הוא זמן העומד לעצמו, הוא עומד לעצמו מצד הכריתת ברית, וממילא גם לגבי קיום הברית ושמירת המצות הוא חשבון חדש וענין העומד בפני עצמו, ולגבי חשבון זה וקיום הברית המחודשת הוא כנוולד מחדש והיום הוא תחילת מעשיו.